

'יצאת אירופה תש"ז'/'אקסודוס 47'

'PRESIDENT WARFIELD'

האונייה יצאה ב- 11 ביולי מנמל סט (צרפת) כשעל סיפונה 4,530 מעפילים. ב - 18 ביולי, לאחר ליווי צמוד לכל אורך הדרך, תקפו הבריטים את האוניה. האקסודוס לא עצרה והמשחתות נצמדו אליה והחלו להנחית חיילים. התפתח קרב פנים אל פנים כשהמעפילים המטירו על הבריטים מכל הבא ליד. לבסוף – לאחר שלושה רוגים ופצועים רבים - נכנעו המעפילים והאקסודוס נגררה לנמל חיפה. הבריטים החליטו להחזיר את מעפילי אקסודוס לאירופה. הם הועלו ל-3 אוניות ונשלחו לפורט דה בוק בצרפת ומשם לגרמניה למחנה מעצר בריטי באזור המבורג.

ניתן לראות במוזיאון ההעפלה וחיל הים בחיפה את דגל הונדורס המקורי מחורר מכדורים, שני דגמים של האוניה וגם את שיחזור הפעמון שלה.

מפרט טכני

שמות קודמים	President Warfield
שנת בנייה	1928 בארצות הברית
סוג כלי השייט	אוניית נוסעים, 2 סיפונים.
תפוסה	1,814 טון ברוטו. הדחק 3,200 טונות.
הנעה	דיזל
מהירות	14 קשרים

היסטוריה

נבנתה בארצות הברית על ידי חברת The Pusey A Jones Co. שימשה להובלת נוסעים במפרצי צפון אמריקה המזרחיים והפליגה בטיולי חופים. ב- 1942 הוחכרה על ידי צי ארצות הברית לממשלת בריטניה להעברת. ב- 1945 חזרה לארצות הברית ונועדה לפירוק לגרוטאות. בעת רכישתה הייתה רשומה בנמל בולטימור על שם חברת Potomac Shipwrecking. ממשלת ארצות הברית מכרה את הספינה תמורת סכום סימלי של \$ 8,028 לחברת Potomac Shipwrecking ומיד נמכרה לחברה בשם Chinese American Industrial Co. במחיר \$ 40,000 וזו היא נמכרה ל- Western Trading Co. Alcoa Ssteam Ship היה הספינה

רכש והכנה

הרוכש	נציג המוסד לעליה ב' בארה"ב זאב שינד בסיוע יהודים מקומיים, באמצעות החברה הפאן-אמריקאית וסוחר ספינות יהודי בשם שמואל דירקטור.
מקום הרכישה	בולטימור בסוף שנת 1945.
נתיב שייט לנמל ההכנה	בולטימור, לה-ספציה, פורט דה בוק.
גילוי בריטי בשלב זה	ייתכן כי הבריטים שמעו על ההכנות להפלגה בבולטימור למרות שנגקטו צעדי חשאיות. בלה – ספציה נודע לבריטים על מהות ההפלגה, והם דרשו מהאיטלקים למנוע בעדה להפליג. הבריטים ידעו על הפלגתה לנמל סט.
צוות ההכנה	נוער יהודי אמריקאי מתנדב, ואמריקאים אנשי צי מתנדבים, אנשי צבא לשעבר.
ארגון הספינה להעפלה	בדצמבר 1946 החלו בעבודות להכנת הספינה להפלגה. העבודות נמשכו עד ינואר 1947. אולם רק בחודש מרץ הגיעו הרשיונות והאישור להניף דגל הונדורס. בלה-ספציה הוכשרה האונייה לקליטת מעפילים. בנמל פורט דה בוק ב- 9 ביולי 1947 הושלמו ההכנות. הספינה צוידה ב- 400 טון דלק, ב- 150 טון מים, ובמזון ל- 14 יום.

צוות ומלווים

מפקד הספינה	יוסף הראל – המבורגר.
מלווים נוספים	מיכה פרי, סימה שמוקלר וצבי-מירי' כצנלסון - פלי"ם.
גדעונים	עזריאל ענב, מקס כהן.
מכשיר קשר	מכשיר אמריקאי ומכשיר תוצרת בית.
רב חובל	יצחק (אייק) אהרונוביץ.
צוות	מלחים וקצינים אמריקאים, רובם מתנדבים יהודים וספרדים רפובליקנים.

העלאת מעפילים

נמל / אזור ההעלאה	סט, צרפת.
יחס השלטונות	השלטונות הצרפתיים גילו יחס אוהד ומשתף פעולה.
מספר מעפילים	4,530
מוצא ושיוך תנועתי	ניצולי מחנות ריכוז, חברי תנועות נוער ממזרח אירופה, צרפת וצפון אפריקה. צעירים ומבוגרים. 1,282 נשים, 1,600 גברים, 1,017 נוער, 655 ילדים.
מחנות המעפילים	המעפילים רוכזו ב- 12 מקומות שונים באיזור סט ומרסיי. אחד המחנות היה בעיירה קיול ליד סט, וכן מחנה גרנד ארנס (Arenasse) ליד מרסיי.
דרך הגעה לאזור ההעלאה	בין ה- 29 ביוני ל- 6 ביולי הועברו המעפילים ממחנות העקורים בגרמניה אל מחנות הקליטה בצרפת ומשם במשאיות ובמכוניות דרך היבשה.
ההעלאה	ב- 9 ביולי ב- 22:00 עגנה הספינה בנמל סט. באמצעות הטלפון הודיעו למקומות הריכוז שאפשר לשלוח את המעפילים. ב- 23:00 החלו לצאת בשיירות לעבר הנמל. האנשים חולקו על פי רשימות לסיפונים השונים. הוכנו רפסודות וחבלים. ב- 05:00 הגיעו הראשונים. האנשים הסתדרו בקבוצות בנות 30 איש כל אחת ובראשן מפקד. עד 10 ביולי שעה 12:00 בצהרים עלו כולם.
ארגון הספינה	המעפילים חולקו למחלקות. בראש כל מחלקה מפקד מהנהגת המעפילים, שהיה אחראי לחלוקת מזון ומים. לכל סיפון הייתה פלוגת סדרנים צעירים מתנועות הנוער הייתה מזכירות לספינה וועדת תרבות שהוציאה עיתון יומי והפעילה תחנת שידור.

ההפלגה

תאריך ושעה	11 ביולי 1947, בשעה 03:00.
נתיב ההפלגה	הבריטים ובראשם שר החוץ בוין שהגיע לצרפת, ניסו למנוע את ההפלגה. ב- 10 ביולי בשעה 12:00 בצהרים הייתה הספינה מוכנה להפלגה. בערב הגיעו נציגי השלטונות הצרפתיים ודרשו לקבל חלק מהמנוע כדי למנוע מהספינה לברוח. הוחלט לברוח, ולקראת חצות מצאו נווט וספינת גרר תמורת תשלום גבוה, אולם עד שעה 03:00 אלה לא הגיעו, ולכן הוחלט לצאת לבד. תוך כדי ניסיונות עלתה הספינה על שרטון, אולם נחלצה ויצאה מן הנמל. הספינה הפליגה מנמל סט דרומית לחופי סרדיניה, בסמוך לחופי תוניסיה, דרומית לכרתים עד חיפה.
אירועים בדרך	האוניה לוותה ע"י משחתות הצי הבריטי. לא היו אירועים מיוחדים.

עימות עם הבריטים

גילוי וליווי בריטי	ביום ההעלאה בשעה עשר בבוקר, חג מטוס בריטי מעל הספינה בנמל סט וצילם אותה. ביציאה מהנמל המתינה לה משחתת שכבר הייתה שבועיים בנמל מרסיי למטרה זו. ביום השני חג מטוס-ארבע מנועי, ואחריו הופיעה הסיירת 'אג'קס' שהצטרפה אף היא לליווי. מול חוף עזה הקיפו את הספינה חמש משחתות.
הכנות לעימות והוראות	הוכנו ברזי לחץ מי ים, צינורות להתזת שמן, תיל דוקרני סביב נקודות תורפה על הספינה, רשתות לכיסוי פתחים, ותחמושת שכללה קופסאות שימורים, בקבוקים, תפוחי-אדמה, מקלות וברגים. הסיפון חולק לקטעים לשם הגנה היקפית, וכל קטע נמסר לאחריות תנועת נוער אחרת. ההוראות היו להתנגד לבריטים.
העימות ותוצאותיו	ביום שישי 18 ביולי בשעה 02:30 לפנות בוקר, כשהייתה הספינה במרחק 22 מיל מחופי הארץ, הודיעה המשחתת הבריטית R - 36 כי עליהם לעצור. עם הקריאה ירו הבריטים לעבר תא ההגאי. שתי משחתות 'צ'ריטי' ו'צ'יפטיין' נגחו משני צידי הספינה. אז החלו קבוצות ה'הגנה' להמטיר מטר קופסאות שימורים ותפוחי-אדמה. קבוצת בריטים הצליחה לעלות, ובהתנגשות נהרגו אחד מצוות הספינה ושני מעפילים. הבריטים המטירו פצצות גז מדמיע וירו מכלי נשק. רבים מהמעפילים נפצעו. כתוצאה מהנגיחות נבעו פרצות בדופן הספינה. בעזרת ההגנה הרזרבי שינתה הספינה את כיוונה. בגלל הנפגעים הרבים הוחלט להפליג לחיפה ולדרוש שם עזרה רפואית. ב-18 ביולי בשעה 14:00 נכנסה הספינה לנמל חיפה. במשך כל העימות פעל הקשר וכך פעלה תחנת השידור מבלי שהבריטים יידעו על כך. המעפילים הורדו לשלוש ספינות גירוש שהמתינו בנמל. בספינות הותקנו מכלאות, והן הפליגו עם המעפילים בחזרה לצרפת ולא לקפריסין. ב-31 ביולי הגיעו לנמל 'פורט דה בוק'. המעפילים החליטו להתנגד לירידה בצרפת. במשך שלושה שבועות התנהל מאבק על דעת הקהל בעולם, והבריטים ניסו לשכנעם לרדת, אך רק 120 נענו. ב-19 באוגוסט הודיעו הבריטים כי החליטו להפליג לגרמניה ולהוריד שם את המעפילים. ב-10 בספטמבר הורדו המעפילים בכוח בנמל המבורג. לאחת מאוניות הגירוש 'אמפייר רייול', הוגנב מטען חומר נפץ. החומר התגלה ע"י הבריטים בנמל המבורג. המטען הופעל על ידי מטען השהיה בחוף.

חילוץ מלוחים

הוראות והכנות לחילוץ	ההוראות היו לא להסגיר את עצמם, לנסות להסתתר או להתערב בין המעפילים.
החילוץ	חלק מהמלוחים הצליח לרדת בחיפה, חלק עבר עם המעפילים לספינות הגירוש.

תוצאות

לאן הגיעו המעפילים	כ-300 נשארו בחיפה, כ-100 ירדו בפורט דה-בוק, והיתר גורשו לגרמניה, הגיעו לנמל המבורג, והועברו למחנות מעצר בריטיים ב-Popendorf וב-Amstau. מאוחר יותר חולצו בעזרת ה'הגנה' והועברו לארץ, רבים מהם בעליה ד'.
--------------------	--

נספח

אוניות הגירוש של "אקסודוס 1947"

Flagship Runneymede Park
Lieutenant Colonel M.I. Gregson
87th Artillery

שם האונייה ומפקדה הבריטי:	שם האונייה ומפקדה הבריטי:	שם האונייה ומפקדה הבריטי:
Runneymede Park ראנימיד פארק Captain A.S. Barclay 87th Artillery	Ocean Vigour אושון ויגור Major R.L. Ellis 87th Artillery	Empire Rival אמפיר רייוול Major M.S. Grey 87th Artillery
שם מפקד ה'הגנה' (וכינויו): צבי כצנלסון ('מירי') - חבר הפלי"ם שפעל ב"אקסודוס" ולאחר מכן מרדכי רומן - מנהיג המעפילים	שם מפקד ה'הגנה' (וכינויו): מאיר שורץ ('חיים') - חבר ה'הגנה' הצטרף בפורט דה-בוק (8/8/47)	שם מפקד ה'הגנה' (וכינויו): מיכה פרי ('גד') - חבר הפלי"ם וסגן מפקד ה"אקסודוס" צוות נוסף: סימה שמוקלר - חברת הפלי"ם וחובשת על ה"אקסודוס" הצטרף בפורט דה בוק (Port de Bouc): אלחנן ישי (ונחוצקר) ('ג'ורא') - חבר ה'הגנה' (4/8/47) אליעזר לימון ('יוזק') - חבר ה'הגנה' (5/8/47)
הצטרף בפורט דה בוק (Port de Bouc): אבנר גלעד ('סקנדי') - חבר הפלי"ם (31/7/47)		

הובאו למחנה Pöppendorf שבליבק, גרמניה
(Lübeck, Germany) ומשם למחנה חורף ב-Emden.

הובאה למחנה Am Stau שבליבק, גרמניה
(Lübeck, Germany) ומשם למחנה חורף
ב-Wilhemshafen שטל-יד Sengwarden.